

աջակողմ, զրահաւոր հեծելազորաց վրայ փախ-
չելու ստիպուած պիտի ըլլար, եւ ոչ թէ հակա-
ռակ ուղղութեամբ, քանի որ ձախակողմը այն-
քան ազատ տեղ կար փախչելու: Այս առեղծուածն
անմեկնելի կը մնայ մեզ: Հետապնդման գործողու-
թիւնքը կը տարածուին 120 ասպարէզ երկայ-
նութեան մը վրայ, մինչեւ որ օրը կը սկսի տա-
րածամիլ:

Բաւ է այսչափս, ապացուցած ըլլալու հա-
մար Ապպիանոսի նկարագրութեան թերութիւն-
ները: Եթէ այս խնդրոյն վրայ պէտք եղած էն քիչ
նոր, աւելի ծանրացայ հոս, պատճառն այն է, որ
անոր վկայութիւնքը չափազանց շատ դժուարու-
թիւններ յարուցած էին ճակատամարտին նորա-
գոյն նկարագրութեան առջեւ:

Այժմ կը մնան միջ Մեմֆիսի ու Փրոնտի-
նոսի մօտ յիշատակուած քանի մը հակիրճ վկա-
յութիւնները աչքէ անցընել: Մեմֆիս կը պատմէ,¹
թէ Լուկուլլոս նախ ալ թեւը զարկաւ՝ ետ մղեց,
ասոր վրայ հետեւեալը, եւ ապա՝ կարգ ըստ կար-
գէ բոլոր հայ զօրագունդերը այնպէս մը վկան-
դեց, որ բարոյաւքում մը եղաւ հետեւանքը, եւ, ի
վերջոյ, խուճապային փախուստով մը վերջացաւ:
Ուրիշ խօսքով՝ Լուկուլլոս հայրանակն ալ թեւէն
սկսելով զարկաւ փձացոյց: Այս շատ կտրուկ
վկայութիւնը կատարելապէս կը համաձայնի մեր
նկարագրութեան հետ: Գետի ու այլ երկրորդա-
նկարագրութեան ունեցող մանրամասնութեանց
վրայէն լուութեամբ կ'անցնի Մեմֆիս՝ իւր համա-
ռօտ նկարագրութեանը մէջ:

Փրոնտինոս² եւս լիովին մեզ հետ համա-
ձայնելով կ'ըսէ. Լուկուլլոս իւր գունդերէն մէկ
մասին հետ կը գրաւէ բլրան մը Լայնանիստ կա-
տարը. անկէ կը խոյանայ ստորոտը ճակատ կազ-
մած թշնամոյն վրայ, ու անոր հեծելազու-
նէն կողէն յարձակման ենթարկելով՝ զանոնք
ի փախուստ կը դարձնէ (aversum), եւ կը վանէ
հետեւակազօրը՝ զայն եւս վարատեյէ ցրուելէ
յետոյ: Հոս եւս նմանապէս հակասութիւն մը
չ'երեւար մեր նկարագրածին հետ: Լուկուլլոս
թշնամոյն թիկունքն անցնելու գործողութիւնը
իւր գունդերէն մէկ մասին հետ կ'իրագործէ. հայ
զրահավաճ հեծելազունդին վրայ կողէն յարձա-
կում ընել կու տայ, այսինքն՝ գետեղեղքի կողմէ
թրակացի ու գալատացի այրուձիռն միջոցաւ:

Այսպէս ուրեմն, նիւթիս ուսումնասիրու-
թեանը հայող բոլոր հին աղբիւրներու աւան-
դածները մի առ մի իրարու համեմատելով,
կը յուսամ, Տիգրանակերտի ճակատամարտին
ընկատար ու մանրամասն նկարագրութիւնը
տուած ըլլալ:

(Շարունակելի:)

Հ. Գ. ԳԱՐԵՆՓԻԼԵԱՆ

ԲԱՐԻԿԵԱՆՔ Ի ԲԵՍՐԵ ԵՒ Ի ԲԱՂԳԱԳ

Նոր-Ջուղա, բեղմնաւոր արտադրիչն
այնքան հռչակաւոր գերդաստաններու եւ
հոյակապ հայրդիւներու, ծննդավայրն է
նաեւ Բաբիկեան բարեհամբաւ Հայ-կաթո-
ղիկեայ ազգատոհմին, որուն անդամները
նշանաւոր հանդիսացան ԺԸ. դարուն երկ-
րորդ կիսուն իրենց ընդարձակածաւալ վա-
ստականութեամբ, ուղղամտութեամբ եւ
ազգային բարենպաստակ գործերովն ու գոր-
ծունէութեամբ, այնպէս որ երբ Տրիեստի
փոքրիկ հայ դաղութը ուղեց օրինապէս
ճանչցուիլ Աւստրիական պետութենէն եւ
հայկական համայնք հոն հաստատուիլ,
իւր հայկական համայնք մը — որ նոր դաղթած
Բաբիկեան ընտանիք մը — որ նոր դաղթած
էր Տրիեստ — իբրեւ աշխարհական գլխաւոր
ներկայացուցիչ նոյն դաղութին՝ կը ստորա-
դրէր այն «Յարգական ազերսագիրք» զոր
տրիեստաբնակ հայերը մատուցին Մարիա
Թերեզիա Կայսրուհւոյն: Ասիկա 1775,
Մայիս 30 թուակիր Արտոնադրով մը լիովին
կ'իրագործէր անոնց փափաքը:

Բայց յիշեալ ընտանիքին Տրիեստ
դաղթելէն յառաջ, Բաբիկեանները հետզհե-
տէ Ջուղայէ Բասրա չուած էին՝ խոյս տա-
լով պարսկական հարստահարութիւններէն
եւ արիւնահեղ խռովութիւններէն: Այդ՝
Բասրա անցնող ծանոթ Բաբիկեանները հե-
տեւանքն են:

1. Տէր Ստեփանոս Քահանայ:

2. Տէր Ռաֆայէլ Քահանայ, Տէր

Ստեփանոսի Եղբորորդին:

3. Մարիամ Տէր Ռաֆայէլի կինը, որ
կը յորջորջուէր Աղեգունտա:

4. Սարգիս Տէր Ռաֆայէլի Եղբայրը:

¹ ԳԼ. 57:

² Strategem. II, 2, 4. Հմմտ. առ այս նաեւ II,
1, 14, ուր՝ մանաւորաբար, լեշտուած է Լուկուլլոսի յար-
ձակողականի անցնելը, յառաջ՝ քան մեծ բանակին պատ-
րաստութեանց աւարտիլը:

5. Յովհաննէս :

6. Ստեփան եւ

7. Պօղոս. Տէր Ռաֆայէլի զաւակները :

Հ. Աստուածատուր Բաբիկեան Մխիթարեան վարդապետը (ծն. ի Զուղա 5. Օգոս. 1737. վախճ. ի Վիեննա, 18. Ապրիլ 1825) որ վերջէն եղաւ Տիտղոսաւոր էջմիածնի Արքեպիսկոպոս եւ Վիեննական Մխիթարեանց առաջին Աբբաճայրը, նմանապէս Տէր Ռաֆայէլի տղան էր, որուն Բասրա գալը մեծապէս հաւանական է : Որովհետեւ Վենետիկոյ Մխիթարեան միաբան Այնթաբցի Հ. Գեորգ վարդապետը — որ գրեթէ ամբողջ փոքր Ասիա շրջած էր եւ 1753ին ի Բաղդադ եւ 1754ին Բասրա կը գտնուէր — իր պատկանած Վանքին գրած բազմաթիւ նամակներէն մէկովը կը տեղեկագրէ թէ «Էւուրիֆի ձեռքով ի Ստամպոլ չորս թայ (ծրար) ձեռագիր կը խրկեմ, որոնցմէ զոմանս օրինակել տուեր եմ եւ զոմանս գներ, որպիսի են Աստուածաշունչ եւ Գրիգոր Նիւսացին, վանքէն խնդրուած ուրիշ ձեռագիրներն ալ կը գտնուին ի Զուղա, եւ աշակերտութեան համար քանի մը տղայ կը խրկեմ¹», որ խօսքէն ներքին է ենթադրել թէ այն կողմերէն զրկուած տղաներէն մէկն էր նաեւ Աստուածատուր Բաբիկեան, որուն համառօտ կենսագրութիւնը կարգա՝ Յուլիան, էջ 4-9 :

Բաբիկեանները հաստատուելով Բասրա, ուր անդորրութեամբ ապրելու պայմանները բազմակողմանի էին, սկսան յառաջ վարել իրենց առեւտրական գործը, մինչ Բաբիկեան երկու քահանաները իրենց հոգեւոր պաշտօնը կը կատարէին Կարմեղեանց փոքրիկ եկեղեցւոյն մէջ արտօնութեամբ նոյնին մեծաւոր հայրերուն :

Տէր Ստեփանոս, որ կ'երեւի թէ ամէնէն յառաջ եկած էր Բասրա, կը բնակէր Կարմեղեանց ֆլուրանոցը, ուր կնքեց իր մահկանացու կեանքը, 5 Հոկ. 1740 եւ հետեւեալ օրը թաղուեցաւ բակին մէջ եկեղեցւոյ աւագ դրան առջեւ :

Տէր Ռաֆայէլ, որ իր հօր անունով

նաեւ Յովհաննէսեան կը մականուանուէր¹, Բասրա գտնուած միջոցին երկու աղջիկ ունեցաւ՝ Թերեզիա (մկր. 14 Հոկ. 1757) ու Ռեշինա (ծն. 31 Հոկ., վախճ. 3 Նոյ. 1759) եւ երկարատեւ հիւանդութիւն մը համբերութեամբ կրելէն վերջ «փոխեցաւ առ Աստուած» եւ թաղուեցաւ իր հօրեղբոր քով : Ըստ վախճանելոց տոմարին անոր մահը պատահեցաւ 18 Յունիւ. 1764. իսկ հետագայ տապանաքարին վկայութեան համեմատ 19 Յունիւ. 1763. առաջին թուականը իբրեւ ճշգրտոյն ընդունելու է : Անոր գերեզմանին վրայ զետեղուեցաւ լատին եւ հայերէն արձանագրութիւններով մեծադիր տապանաքար մը, որ մինչեւ այսօր գրեթէ անաղարտ պահուած է, թէեւ անոր վրայ կոխելով է որ հաւատացեալները եկեղեցի կը մտնեն ու կ'ըլլեն, թէ եւ այն թուականէն ի վեր եկեղեցին երկու անգամ վերաշինուեցաւ ու բակին յատակը բարձրացաւ :

Ահաւասիկ հայերէն արձանագրութիւնը՝ անփոփոխ պահելով անոր շարքն ու շարադրութիւնը :

ՏԱՊԱՆՍ ՀՕՇԵԱՆ ԱՌՆ ԶՈՒԱՐԹԻ
ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԻ ՏՐ ՌԱ
ՓԱՅԻԼՔԱԶ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԳԱՀԷՆ ԶԱՏԱԳՈՎ ԱՐԻ ԱԶՆԻՒ ԱՐԱՆՑ
ՏՕՀՄԵԱԼ ՍԵՐԻԻ ԱԲԻԿԵԱՆ ՅՈՀԱՆՆՈՒ
ԳՈՂՈՎ ՈՐԴԻ ԶԻՐՄՆ ԿԱԹՈԳԻՆՍ ԹՈՂ
ԵԱԼ ՓՈՒԻ ՄՐԶ ՏՐ ՍՏԵՓԱՆՈՒ ՀՕՐ
ԵՂՔՕՐ ԳՆԻՒ ՅԱՄԻ ՏՆ 1763. ՅՈՒՆԻՎՐԻ
19: ԵՒ ՓՈՒՐԹ ԹԻՒՆ 148 ԱՐՄ 22.

1 Տէր Գրիգոր Յովհաննէսեան անունով Զուղայեցի Հայ-կաթողիկէ քահանայ մըն ալ կար Բասրա եւ նմանապէս կը պաշտօնավարէր մի եւ նոյն եկեղեցւոյ մէջ, բայց ապացոյց մը չունիմ զանիկա Տէր Ռաֆայէլի եղբայր համարելու. անոր մասին հետեւեալը կը կարգանք վախճանելոց տոմարին մէջ :

Anno Domini 1775, die 12 Junii Dominus Gregorius antea armenus accatholicus factus catholicus et sacerdos, magnos ab Armenis Joulfa persecutions perpassus est, Joulfa fugit Bassoram, uti per multos annos missione inservivit magna cum edificatione tandem dierum plenus et senectute consumptuo omnibus morientium sacramentis munitis placide in Domino quievit, sepultus fuit in Ecclesia nostra. «Տէր Գրիգոր, որ յառաջն էր մէկ կաթողիկէայ եւ ապա եղեւ կաթողիկէայ եւ քահանայ, կրեաց հալածանս բազումս ի Հայոցն Զուղայու եւ վասն նորին իսկ այնորիկ փախստեայ գնաց անտի եւ եկն ի Բասրա, ուր ընդ յըրմ ամս աշխատ եղեւ յԱռաքելութեանս ի մեծ շինութիւն ընկերի : Հուսկ ուրեմն, ի աւուրբք եւ հասեալ ի կատարեալ ծերութիւն եւ ընկեալ զամենայն խորհուրդս ողբվարաց հանդարտիկ իմն հանդեալ ի Տէր ի 12 Յունիսի յամի Տեառն 1775. եւ թաղեցաւ յեկեղեցւոյ մերումն » :

¹ Այս եւ հետագայ քանի մը տեղեկութիւններ, առած եմ Կ. Պոլսոյ Անտօնեան Մխարանութեան ճոխ գիւղանին մէջ պահուած երկդարեան թղթակցութիւնէն, գորքադրածօրէն ինծի հաղորդած էր աղետարար 1907ին Հ. Սահակ Վ. Սրապեան : Նոյն մատենադարանին բազմափաստակ գիւղանապետը :

ընտանիք էր մեր եկեղեցւոյն, ուր մինչեւ այսօր քիչ խաթարումով պահուած է, եւ որուն վրայ կը գուրգուրանք իրեւե Բարեկեանց յուշարար յիշատակ. ո՛ւր թողունք որ անիկա մեր հնազանդ շուրջառն է:

Արդ այսպիսի արժանավայել ու պատուական անձնաւորութիւն մը կը վախճանէր 31 Մարտ 1803, դիշեր ատեն, երբ անոր սնարին մօտ կանգնած էր Ուրբանեան դպրոցի աշակերտ, Ջուղայիցի Յովհաննէս Վ. Յարութիւնեան¹, եկեղեցւոյ խորհուրդները մատակարարելու եւ անոր կտակը գրել տալու համար:

Հոգեվարը կ'ուզէ որ վարդապատը կտակակատար ըլլայ, անիկա ալ նախ մերժելէն վերջը կ'ընդունի անոր առաջարկը իրեն ընկեր ունենալով՝ Յարութիւն Սարգիսեան Գինջեցի վաճառականը, որ հոն ներկայ էր: Բայց հազիւ թէ ձեռք զարկին կտակը գրելու վերահաս մահը կատեցուց անոր շարունակումը, միայն կրցան իմանալ թէ մահամերձին վերջին կամքն էր՝ յատկացնել 10 երորդ մասը իր մեծագումար հարստութեանը (որ կէս միլիոն ողջ դահեկան կը հաշուէր) բարեգործական նպատակներու եւ մնացածը յանձնել իր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, որոնցմէ եւ ո՛չ մէկը կը գտնուէր այն ատեն ի Բաղդադ: Ուստի Յովհաննէս Վ. յարմար դատեց կտակակատար կարգել վախճանելոյն այրին՝ Շամոնէ ընդ հակողութեամբ Անդղ. հիւպատոսին, Մ. Հարֆորդ Ջոնսոնի, որ Բաղդա-

դու Անդղիական առաջին հիւպատոսն էր (Բեաիդէնտ 1798էն ի վեր):

Կինը պնդեց որ կտակին մէջ յիշուին նաեւ այն պարտքերը զորոնք էրիկը իրեն կը պարտէր, այնպէս ալ եղաւ եւ չորս անձեր վկայեցին կտակին վաւերականութեանը: Հիւպատոսը սակայն — նոյն իսկ Շամոնէի հաւանութեամբ — իր կողմանէ փոխանորդ կարգեց Յովհաննէս Մուրատեան անունով Կ. Պոլսեցի վաճառականը, որ Պոլսի բնակող իր մօր միջոցաւ արդէն վաղ ընդ փոյթ հաղորդած էր Ստեփանի մահուան լուրը՝ անոր տրիեստարնակ Յովհաննէս եղբորը. Յովհաննէս իր փեսան հետն առած կը փութար դալ ի Բաղդադ, ուր նոյն տարւոյն վերջերը կը մտնէին իրենց եւրոպական տարազովը:

Կտակը անխոհմտաբար յաւանդ զրուած էր այրի կնոջ քով, որ սկսաւ խուսափիլ Յովհաննէսի արդար պահանջները կատարելէ եւ կտակը ի յայտ բերելէ ու պարզելէ: Յովհաննէս ճարտաստ կը փրնտուէր իջորաւոր միջոց մը կնոջ շահախնդիր յամառութեան յաղթելու, եւ ահա անոր կը մօտենար Դաւութ Մատուր անունով վատազիւ, խորամանկ, բայց շատ ճարպիկ Ջուղայեցի Հայ մը, եւ ողորջ խօսքերով ու կեղծուպատիր կերպերով կը ցուցնէր անոր իր իրաւունքը ձեռք բերելու համար նպատակայարմար միջոցները եւ կ'առաջարկէր անոր ծառայել ութ հարիւր դահեկանի տարեվճարով:

Բարեմիտ կամ բարեսիրտ Յովհաննէս, անգիտակ անոր նենգամիտ ծրագիրներուն, անոր կը հաւատայ, կը վստահի եւ վստահութեանը հետ՝ անոր կը յանձնէ նաեւ իր հանգուցեալ եղբոր հաշուէտումարները: Դաւութ անոնցմէ քաղած բոլոր ծանօթութիւնները, գաղտնիքները, եւ իր հնարագիւտ աչքաբացութիւնը գաղապարողի կը դործածէր յօգուտ եւ ի նպատակ այրի կնոջ, զոր փայփայող հրապոյրներով ու շահագրգիռ խոստումներով իր որդոյթին մէջ կը ձգէ, եւ յանկարծ գիշեր մը բոլորովին գաղտնի կերպով անոր հետ կը պատկուի, ընդհանուր զարմանք ու գայթակղութիւն պատճառելով: Ամուսնութիւնը կատարուեցաւ 1807 Փետ. ամսոյն սկիզբները:¹

¹ Այս վարդապետը, որ 1790էն վերջը Բաղդադ եկած էր եւ հոն վախճանեցաւ 1821ին, այսպէս կը ստորագրէր՝ «Սպահանու լատինացոց եպիսկոպոսութեան կառավարիչ եւ հրամանատար» կամ «Սպահանու լատին եպիսկոպոսին փնտիկին տեսուչ» ինչպէս որ ստորագրած է 1810. Յունվ. 24 թուակիր նամակը, զոր ուղղեց Բաղդադէն իր բարեկամ Հ. Միքայէլ Չամչեանին. նոյն նամակը հրատարակուած է «Միթիթար» կոչուած գրքին մէջ: Այս առթիւ հարկ կը զգամ յիշել որ Հ. Միքայէլ եկած է Բաղդադ ու Բասրա, ուր 1771-1773 միջոցին Բասրայի կարմեղեանց ժամուն մէջ կատարած է 5 մկրտութիւն, սակայն միայն երկու անգամ ստորագրած է. անգամ մը այսպէս՝ «Michael monachus Armenus» եւ ուրիշ անգամ պարզ «Michael»: Արդէն իր «Պատմութիւն Հայոց» աշխատասիրութեան առաջին հատորին մէջ (էջ 154) յայտնի անարկուծիւն կ'ընէ այդ կողմերը գաղտնի ու պղծելուն: Ուրիշ Միթիթարեաններ ալ անցած են յիշեալ քաղաքներէն Հնդկաստան երթալու համար. ինծի ծանօթներն են Հ. Նիկողայոս Բուզսեան, Հ. Պղոստ Մէհհեան (1785), եւ Հ. Սուքեաս Աղամալեան (1786), որ թաղուած է Կալիֆթայի Եկեղեցւոյ մէջ Կարապետ Մուրատեանի քով. անիկա մեծանուն Սամուէլ Մուրատեանի եղբայրն է: 1795ին Բաղդադ եկած կը յիշուի նաեւ Հ. Կոմիտաս անուն Միթիթարեան Վ. մը:

¹ Պատկերաց գրքին մէջ կ'ըսուի որ Կարապետ Սամուէլ Մուրատեանը, որ կարեւոր է ի մտոյ հրատարակուելիք ուրիշ ուսումնասիրութեան մը համար ալ.

վախճ. 26 Հոկ. 1764) որ թաղուեցաւ իր պապուն մօտիկ:

3. Թեքեղիա՝ (վախճ. 7 Ապր. 1769):

4. Պետրոս՝ (մկր. 15 Յուլ. 1769):

Յովհաննէս ունէր նաեւ Անտոն, Ան-
ջելո կամ Անջ եւ Պէշ անունով երեք զաւակ-
ներ, որոնց ծննդեան պարագաները ինծի
անծանօթ են, միայն այս գիտեմ որ Անտոն
Բերիա կը գտնուէր 1794ին եւ Բաղդադ եկաւ
1796ին Հնդկաստան ուղեւորելու համար
վերջին քաղաքիս հայ վաճառականներու
գործով. հոն քիչ վերջը, Մադրասի մէջ
կ'ամուսնանայ Մաղլենայի հետ, որ աղջիկն
է Զուղայեցի Հ-ի Բարումեան Միքայէլ
Աղային եւ անկէ մանչ զաւակ մը ունեցաւ:

Երբ անոր հայրը, Յովհաննէս Բա-
բիկեան, Բաղդադ եկաւ, Անտոն Մադրասէն
ետ դարձաւ նոյն քաղաքը տեսնելու համար
իր հայրը, որուն մահէն գրեթէ երկու ամիս
վերջը Կ.Պոլիս գնաց, ուր ատենէ մը ի վեր
կը բնակէր, Պերա թաղին մէջ, իր Անջելո
եղբայրը. իսկ Պետրոս Տրիեստ մնացած էր:
1810ին Անտոնը կը գտնենք ի Վիեննա, մինչ
անոր ընտանիքը Մադրաս էր: 1814ին Ան-
ջելո եւ Պէշ եղբայրները տակաւին ի Կ.Պո-
լիս էին եւ նոյն թուականէն վերջ այլ եւս
չեմ հանդիպիր Բաբիկեան յիշատակութեան:

Արդեօք անոնք անձեա սպառեցան
մարեցա՞ն. արդեօք տեղ մը չէ՞ մնացեր
անոնց աներկրայելի սերունդէն մէկը, թէեւ
պարագաներու բերմամբ թերեւս աղգափոխ
եղած, չեմ կրնար հաստատական պատա-
խան տալ, քանի որ Բաբիկեանները բաւա-
կանաչափ շատուր էին, զանազան տեղեր
ցրուած եւ յաճախ քաղաքէ քաղաք կը ճամ-
բորդէին: Դիտողութիւնս ամրապնդելու
համար աս ալ աւելցնեմ, որ Ստեփան Բա-
բիկեան, իր 29 Յուլ. 1788 թուակիր գրաւոր
վկայութեան համեմատ, վաճառական հօր-
եղբայր մըն ալ ունէր Կալկաթա, եւ թէ
ատեն մը կը գտնուէր ի Լաքնահա (գուցէ
Լաքհիպուր ի Հնդկաստան) Ստեփանի եղ-
բայրներէն մէկը, որ Զուղայեցի հայէ մը
կը գնէր՝ ան ատեն շատ յարգի համարուած
կտոր մը յառախ եւ կը փութար վերադաո-
նալ Կալկաթա: Նոյն եղբայրը (որ մեզի
անծանօթ է) երբ կ'ուզէր Անգլիա երթալ,
հօրեղբայրը անոր կը յանձնէր յիշեալ պա-
տական քարը Եւրոպայի մէջ ծախելու
համար:

Ո՛րչափ տաժանելի եւ երկարատեւ
էին սոյնօրինակ ճամբորդութիւնները այն
ժամանակները, սակայն որ եւ է դժուարու-
թիւն չէր ահաբեկեր հայ եւ ի մասնաւորի
Զուղայեցի վաճառականները:

ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՍԱՅՆՂԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ

ՊԱՀԼԵՆԵՐԷՆԷ ՓՈԽԱՌԵՆԸ ԲԱՌԵՐ

1. գոռար. — 2. ջուար. — 3. անար:

1. Տրդատի քաջագործութիւններէն
մէկը պատմած առեւ Աղաթանգեղ՝ խոտի
համբար մթերուած շատ բարձր «գուարա-
փակ քաղաքորմի» մը խօսքը կ'ընէ, որուն
մարդու ձեռք չէր հասներ, բայց Տրդատ
«եկեալ եւ իջեալ, հոսէր ընկենոյր բարդս
բարդս ի մէջ զօրացն մինչ ի լիութիւն բա-
ւականի»: Այս գուարափակ բարդ բառին
առաջին անգամը ճիշդ բացատրուած չեմ
տեսած: Հայկ. Բառարանը հնչական նմա-
նութենէ տարուած՝ կը ստուգարանէ «իրր
գուարափակ, գուարափակ, այսինքն բակ
կամ փարախ արջառոյ»: Զուար՝ պահլաիկ
zbar (եղր) բառն է pavan Darejin zbar,
Drejya paiti zbarahi (Vendidad ԺԺ. 4)
Դարեթի (գետ) եղրին վրայ: Արդարեւ
«եղր» նշանակութիւնը կատարելապէս յար-
մարողն է Աղաթանգեղի վերոգրեալ պար-
բերութեան իմաստին. «եղերափակ» կամ
«չրջափակ» քաղաքորմ գիւրաւ, յստակ
հասկանալի է:

2. Ինչպէս գուար, նոյնպէս շուէր
պահլաւ փոխառիկ բառին ալ բարդութեան
մէջ միայն կը հանդիպինք՝ «վատչուէր». եւ
որովհետեւ svar պահլաւ, բառը «հոտ»
նշանակութիւնը ունի, ուրեմն «վատչուէր»
կը նշանակէ գարշահոտ, որ լեզուաբաններու
ծանօթ եղանակով, վերացեալ իմաստ առ-
նրլով, գործածուած է իրր «պիղծ» ժանդա-